

Nr 269.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av visst område av kronoegendomen 1 mantal Spenshult nr 1 i Hallands län m. m.; given Stockholms slott den 14 mars 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Beskow.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, DAHL.

På grund av jäv för chefen för jordbruksdepartementet anmäler statsrådet Beskow nedan upptagna ärende samt anför:

I skrivelse den 19 december 1929 har domänstyrelsen framlagt förslag till försäljning av den kronan för kronoparken Spenshult i Slättåkra socken av Hallands län tillkommande vattenrätten i Nissan jämte för vattenkraftens utnyttjande erforderliga områden av sagda kronopark. Av domänstyrelsens framställning ävensom övriga ärendet tillhörande handlingar inhämtas bland annat.

Kronoparken Spenshult (Spenshult 1^a), vilken är belägen cirka 30 kilometer från Nissans utlopp i Laholmsbukten, begränsas i sydost av högra stranden av Nissan å en sträcka av omkring 2,500 meter. Å denna sträcka bildar Nissan fem fall, de övre fyra med en sammanlagd fallhöjd av omkring 8 meter, tillsammans benämnda Ålyckefallen, och det nedersta med en fallhöjd av omkring 9.5 meter, benämnt Spenshultsfallet. Till kronoparken Spenshult, som utgör ett enstaka hemman med jordregisterbeteckningen Spenshult 1^a, hör enligt 12 kapitlet 4 § jordabalken rätt till vatten och grund i ån Nissan intill åns halva bredd, vilken rätt vid fastighetstaxering icke värderats. Motliggande strand, till vilken hör den andra delen av vattenrätten inom ifrågavarande del av Nissan, har tidigare tillhört enskilda hemman, men har numera äganderätten till den övre delen av denna strand efter försäljning övergått till direktören Edw. L:son Berger, Halmstad, och äganderätten till den nedre delen av samma strand till Nissaströms aktiebolag, i vilket bolag Berger uppgives innehava aktiemajoriteten. Berger förfogar därjämte över den till Nissans vänstra strand hörande vattenrätten å en sträcka av en kilometer ovanför här ifrågavarande sträcka av ån.

Vid Spenshultsfallet, beläget omedelbart ovan kronoparkens sydvästra (nedre) gräns, har Nissaströms aktiebolag uppfört en trämassefabrik med tillhörande anläggningar för utvinnande av för driften erforderlig kraft ur fallet ävensom elektricitetsverk, som förser bland annat det å kronoparken belägna Spenshults sanatorium med elektrisk ström. För vattenkraftens utvinnande har bolaget med domstols tillstånd uppfört en damm över hela vattendraget, varigenom bolaget tillgodogjort sig större delen av fallhöjden i Spenshultsfallet. Vid meddelande av berörda tillstånd har kronan förbehållits rätt att i enlighet med 4 § i förordningen den 30 december 1880 om jordägares rätt över vattnet å hans grund taga hälften av det vid dammen insamlade vattnet. I enlighet härmed har kronan haft rätt att två år efter skedd uppsägning tillträda sin del av vattenrätten mot ersättande av viss del av dammens värde samt av kostnaderna för dess underhåll. Kronan, som på grund av lokala förhållanden m. m. icke lämpligen kunnat tillgodogöra sig vattenrätten i Spenshultsfallet och icke heller haft något behov av att för egen räkning utnyttja vattenkraften i nämnda fall samt i Ålyckefallen, har sedan år 1918 i skilda repriser förhandlat med Nissaströms aktiebolag och bemäde Berger rörande överlåtelse av ägande- eller nyttjanderätten till ifrågavarande kronans vattenkraft. En eventuell försäljning av ifrågavarande vattenkraft jämte nödiga utmåls- och uppdämningsområden skulle emellertid beröra vissa från kronoparken Spenshult tidigare gjorda upplåtelser, vilkas belägenhet och omfattning framgå av vid nedan omnämnd avmätningsförrättning år 1929 upprättad karta och beskrivning, nämligen:

1) Allmänna landsvägen mellan Halmstad och Jönköping.

Landsvägen löper intill hela den ifrågavarande sträckan av Nissan på ett avstånd från densamma av högst 150 meter. Då stora delar av landsvägen äro belägna inom det område av kronoparken, som erfordras för vattenkraftens utnyttjande, måste vägen flyttas längre mot nordväst.

Av vid nyssnämnda avmätningsförrättning verkställd utredning framgår, att ifrågavarande landsväg vid 1798 års delning varit belägen väsentligt längre västerut i kronoparkens nordvästra gräns. Sedermera har landsvägen omlagts till den nuvarande sträckningen, vilket skett mellan åren 1834 och 1857. Huruvida något avtal om upplåtelse av mark för den

nya vägen därvid träffats har vid nämnda förrättning icke kunnat utrönas. Området för landsvägen har i varje fall icke avskilts från fastigheten Spenshult 1^a, varför äganderätten till vägområdet alltjämt lärer tillkomma kronoparken.

2) Mellan berörda landsväg och Nissan sträcker sig Halmstad—Nässjö järnväg. Området för järnvägen, som erhållit registerbeteckningen Spenshult 1^a, har avskilts från stamfastigheten genom expropriation, som slutförts den 7 september 1875, och äges av Halmstad—Nässjö järnvägsaktiebolag.

Jämlikt resolution den 18 januari 1908 har Kungl. Maj:t medgivit, att järnvägsbolaget finge på vissa närmare angivna villkor under en tid av tjuu år, räknat från den 4 juni 1907, arrendera ett öster om järnvägen beläget område om 11,954 kvadratmeter av kronoparken Spenshult ävensom därå uppföra en provisorisk magasinsbyggnad. En mindre del av detta område har enligt Kungl. Maj:ts resolution den 22 januari 1909 utbytts mot ett annat angränsande område av kronoparken på sätt framgår av ärendet bilagt »förslag till sidospår vid Spenshult». Sedermera har Kungl. Maj:t jämlikt brev till domänstyrelsen den 3 december 1926 medgivit, att bolaget finge under ytterligare 20 år, räknat från den 4 juni 1927, arrendera samma område på i huvudsak oförändrade villkor. Med stöd härav har vederbörande överjägmästare med järnvägsbolaget upprättat ett den 30 december 1926 och den 5 januari 1927 dagtecknat kontrakt rörande ifrågavarande upplåtelse.

Å området har anlagts en lastplats med sidospår, Spenshults lastplats, avsedd huvudsakligen för lastning av material, råvaror och produkter för anläggningarna vid Nissaström.

Större delen av det från kronoparken exproprierade området samt — enligt det definitiva försäljningsförslaget — hela det arrenderade området, omfattande 1.1730 hektar, behöva tagas i anspråk som utmåls- eller uppställningsområde vid det planerade utbyggandet av vattenfallen. Järnvägen måste således flyttas längre mot nordväst och arrendet av den nuvarande lastplatsen upphöra.

3) Enligt Kungl. Maj:ts brev till överstyrelsen för Konung Oscar II:s jubileumsfond den 26 november 1909 har Kungl. Maj:t och riksdagen medgivit, bland annat, att av kronoparken Spenshult finge upplåtas dels för anläggning av ett sanatorium ett område av omkring 12 hektar jämte vad av kronoparkens övriga mark erfordrades för framdragande av vatten-, avlopps- och belysningsledningar samt tillfartsvägar, dels för anläggning av promenadvägar och andra sjukvårdens behov ett område, vars storlek överstyrelsen finge, efter samråd med skogsförvaltningen, närmare bestämma. På framställning av överstyrelsen har domänstyrelsen jämlikt skrivelse till överstyrelsen den 24 november 1910 upplåtit ytterligare ett söder om landsvägen, mellan denna och järnvägen beläget område av kronoparken för sanatoriets behov.

Av sistnämnda område synes överstyrelsen sedermera, enligt vad vid nedan omfördämd avmättningsförrättning framgått, till järnvägsbolaget hava i sin ordning upplåtit ett område för anläggning av ett sidospår vid Spenshults lastplats för transporter till sanatoriet.

Av dessa till sanatoriet upplåtna områden beröres i huvudsak endast det egentliga sanatorieområdet direkt av den ifrågasatta försäljningen. Den del av sist sagda område, som ifrågasatts till försäljning — omfattande 0.8790 hektar — är med undantag av 0.1020 hektar genom järnvägsban-

ken skild från huvuddelen av området och torde icke vara av betydelse för sanatoriet i annat avseende än att sanatoriet därå anlagt avloppsledning samt grundvattenpump och pumpstation.

I januari 1925 inkom förenämnde Berger till domänstyrelsen med en skrivelse, vari han erbjöd sig att för den till kronoparken Spenshult hörande vattenrätten i Nissan jämte å en ansökningen bilagd karta angivna utmåls- och uppdämningsområden betala en köpeskilling av 95,000 kronor att erläggas inom två år efter köpets avslutande.

Innan jag närmare ingår på behandlingen av denna framställning torde jag få erinra, att Berger i en till domänstyrelsen inlämnad skrivelse den 25 oktober 1918 anhållit om tillstånd att genom köp förvärva den till kronolägenheten Spenshult i Slättåkra socken av Hallands län hörande vattenrätten i Nissaån ävensom för vattenrättens nyttjande erforderligt område av samma lägenhet, innefattande 5.715 hektar, till ett pris av i allt 85,000 kronor.

Över sistnämnda framställning avgåvos till följd av remiss från domänstyrelsen yttranden av, bland andra, *vattenfallsstyrelsen* den 6 december 1918, som därvid, under framhållande av att frågan om Hallandsbygdens elektrifiering då vore under utredning, varför det icke vore möjligt att avgöra i vad mån kronan kunde komma att hava intresse av att bibehålla ifrågavarande fallandel, för sin del hemställde, att framställningen icke måtte vinna Kungl. Maj:ts bifall. *Domänstyrelsen*, som med skrivelse den 19 december 1918 överlämnade Bergers ovannämnda skrivelse till Kungl. Maj:t, avstyrkte, under åberopande av vad vattenfallsstyrelsen anfört, bifall till den gjorda framställningen. Jämlikt brev till domänstyrelsen den 31 december 1918 fann *Kungl. Maj:t*, i enlighet med vad domänstyrelsen och vattenfallsstyrelsen hemställt, ansökningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Sedermera hänvände sig Berger den 21 april 1923 till domänstyrelsen med förfrågan om de villkor, å vilka kronans andel i Spenshultsfallet kunde få *arrenderas*. Med anledning härav hemställde domänstyrelsen hos vattenfallsstyrelsen, att denna ville avgiva förslag till dylik utarrendering. Vattenfallsstyrelsen anhöll med anledning härav i skrivelse till domänstyrelsen den 6 juli 1923 om meddelande, huruvida från domänstyrelsens sida funnes något att erinra mot att den till kronoparken Spenshult hörande rätt till grund och vatten i Nissan jämte nödigt utmål överflyttades från domänstyrelsens till vattenfallsstyrelsens förvaltning, vilken anordning vattenfallsstyrelsen ansåge lämplig med hänsyn till, bland annat, att enhetlighet vid utarrendering av kronans större vattenfall vore eftersträfvansvärd. Domänstyrelsen förklarade sig i skrivelse den 20 september 1923 icke hava något att erinra mot den ifrågasatta överflyttningen. Något avtal angående nyttjanderätten kom emellertid icke till stånd, och därmed förföll även frågan om vattenfallsstyrelsens övertagande av vattenfallens förvaltning.

Vad härefter angår förenämnda av Berger i januari 1925 gjorda framställning, avgav länsstyrelsen i Hallands län den 31 januari 1925 yttrande över densamma. Länsstyrelsen, som ansåg, att en försäljning till sökanden av ifrågavarande vattenkraft vore gagnelig, emedan utnyttjandet av vissa ovanför Nissaström belägna forsar i Nissan därigenom skulle underlättas, ävensom att det sammanförande å en hand av en betydande del av älvens vattenkraft, som försäljningens genomförande skulle innebära, komme att öka möjligheterna för en snar och gynnsam lösning av frågan om Nissans reglering, tillstyrkte därvid — utan att ingå i bedömmande av vare sig utmålets storlek eller köpeskillingens belopp — för sin del bifall till ansöknings.

Domänstyrelsen föranstaltade med anledning härav om värdering dels genom vattenfallsstyrelsens försorg av den till försäljning ifrågasatta vattenkraften och dels genom skogsförvaltningens försorg och efter vederbörande överlantmätarens hörande av de erforderliga utmåls- och uppdrämningsområdena.

Vattenfallsstyrelsen erinrade i sin med anledning härav till domänstyrelsen den 26 februari 1925 avlåtna skrivelse till en början om att vattenfallsstyrelsen i sin skrivelse den 6 december 1918 framhållit, att frågan om Hallandsbygdens elektrifiering då vore under utredning, varför det vore omöjligt att avgöra, i vad mån kronan kunde komma att hava intresse av att bibehålla ifrågavarande fallandel i sin ägo. Styrelsen ansåge det emellertid numera, sedan elektrifieringskommittén avslutat sina utredningar, klarlagt, att kronan icke för framtiden kunde väntas få behov av att disponera sin andel i Spenshultsfällen, vilken ej heller erfordrades för tillgodoseende av lokala behov av elektrisk energi, enär god tillgång härå förefunnos i trakten för mötande av dylika behov. På grund härav hade styrelsen dåmera icke något att erinra mot en försäljning av kronans andel i Spenshultsfallet. Beträffande värdet av kronans fallandel framhöll vattenfallsstyrelsen, att detta vore i hög grad beroende av den tidpunkt, då fallet kunde beräknas bliva utbyggt. Med det läge och de relativt fördelaktiga utbyggnadsmöjligheter, som den ifrågavarande falldelen ägde, skulle den, enligt vattenfallsstyrelsens mening, under normala förhållanden och med oförändrat penningvärde vid tiden för utbyggandet, hava ett avsevärt högre värde per hästkraft än det, som motsvarade det av anbudsgivaren erbjudna beloppet. Med hänsyn till att kronan icke hade någon som helst inkomst av vattenkraften, att det gällde en minoritetsandel, som kronan ej med fördel kunde utnyttja, samt att det sannolikt skulle dröja åtskilliga år, innan fallet bleve fullt utbyggt, ansåg vattenfallsstyrelsen emellertid, att det vore med statens intressen förenligt att avyttra kronans vattenrätt vid Spenshult till ett pris av i ett för allt 92,500 kronor, motsvarande omkring 54 kronor för nio månaders hästkraft. Härtill borde komma ersättning för utmål.

Sedan skogsförvaltningens värdering av de områden av kronoparken,

som avsetts att ingå i försäljningen, inkommit till domänstyrelsen och av styrelsen underkastats granskning och omarbetning, meddelade styrelsen Berger i skrivelser den 3 och den 7 mars 1925, att styrelsen icke ansåge sig kunna tillstyrka försäljning av ifrågavarande vattenrätt och markområde med mindre därför erhöles en köpeskilling av lägst 108,000 kronor, varav beräknades för vattenkraften 92,500 kronor och för markområdet med växande skog 15,500 kronor, samt anhöll om meddelande, huruvida Berger vore villig att betala lägst sagda belopp.

I avvaktan på Bergers svar kommunicerade domänstyrelsen vederbörande markinnehavare ärendet.

Överstyrelsen för Konung Oscar II:s jubileumsfond har med anledning härav, med överlämnande av från styrelsen för Spenshults sanatorium infordrat yttrande, den 20 oktober 1925 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anfört i huvudsak följande.

Den i ansökningen ifrågasatta uppdämningen av Nissan komme beträffande sanatoriets avloppsledning att medföra den förändringen, att ledningen, som utmynnade på ett ställe i Nissan, där vattnet vore stritt framrinnande, komme att falla ut i relativt stillastående vatten. Ur sanitär synpunkt innebure detta en försämring, vilken dock med hänsyn till ledningsutloppets stora avstånd från sanatoriet icke kunde anses innebära någon nämnvärd olägenhet för detta. Av vikt vore däremot, att vid blivande försäljning sanatoriets rätt att bibehålla avloppsledningen förbehölles i sådan form, att denna rätt kunde skyddas genom inteckning i den försålda fastigheten. Inom det till försäljning ifrågasatta området låge även sanatoriets grundvattensbrunn och pumpstation. Även beträffande dessa måste förbehåll göras, så att inteckning kunde vinnas. Till den del en blivande uppdämning föranledde förflyttning eller annan förändring av nu nämnda anläggningar, måste det tydligen ankomma på den, som utbyggde fallet, att utföra och bekosta alla för nämnda ändamål erforderliga arbeten. Köparen torde emellertid böra tillförbindas att personligen svara för att sanatoriets rätt till vatten och avlopp vid blivande uppdämning på ett fullt tillfredsställande sätt tillgodosåges.

Det syntes överstyrelsen vidare synnerligen angeläget att, om försäljning komme till stånd, sanatoriets framtida behov av elektrisk kraft säkerställdes. Detta borde enligt överstyrelsens mening ske genom förbehåll om rätt för sanatoriet till visst antal kilowatt prima energi att uttagas i mån av behov till pris, som icke finge överstiga det vanliga priset för elektrisk energi vid leverans till större industriella anläggningar. För det dåvarande begränsade sig sanatoriets årsbehov till omkring 50 kilowatt, men med hänsyn till planerade utvidgningar, nya maskinella anordningar och möjligheten av kraftens tillgodogörande för andra ändamål än hittills, såsom för uppvärmning, borde rätt förbehållas sanatoriet att — eventuellt efter anmälan viss tid i förväg — påkalla ökning av leveransen intill 125 kilowatt. Möjligheten att vinna inteckning för ifrågavarande rätt borde betryggas.

I häröver den 29 oktober 1925 avgivet yttrande har *Berger* anfört bland annat följande.

Beträffande sanatoriets anspråk på ändring av avloppsledningen och sörjandet för dess vattentillgång vore *Berger* villig att tillmötesgå de-

samma enligt vattendomstolens beprövande. Då vattendomstolens beslut innebure full trygghet för sanatoriet, syntes honom knappast erforderligt, att inteckning i sanatoriets intresse meddelades i vattenfallen, men detta villkor vore icke heller för honom av större betydelse.

Vad däremot anginge sanatoriets anspråk på att för dess räkning skulle reserveras 125 kilowatt att betalas enligt det pris, som gällde för större industrier i orten, så funne Berger detta anspråk gå vida utöver vad sanatoriet skäligen kunde påfordra. Sanatoriet abonnerade för närvarande 45 kilowatt och använde sig av högst 35 kilowatt. Att under sådana förhållanden fordra, att Berger skulle för all framtid hålla i reserv 125 kilowatt, vore uppenbarligen alldeles onödigt. Sanatoriet skulle näppeligen kunna begagna sig av denna kraftkvantitet, men för Berger skulle skyldigheten att hålla den i reserv väsentligen minska anläggningens räntabilitet.

Vad priset beträffade vore det likaledes obilligt, att sanatoriet skulle kunna påfordra samma pris som större industrier, vilkas utnyttjande av kraften vore av helt annan omfattning än sanatoriets. Berger vore däremot villig att leverera kraft till sanatoriet till det pris, som i orten allmänt erlades för förbrukare med likartat användningssätt i samma omfattning. Då, såsom vattenfallsstyrelsen framhållit, tillfälle att erhålla elektrisk kraft för ortens behov föreläge även oavsett nu ifrågavarande vattenfall, torde sanatoriets intresse icke fordra större tillmötesgående än vad ovan angivits.

Styrelsen för *Halmstad—Nässjö järnvägsaktiebolag* har den 5 november 1925 avgivit utlåtande i ämnet. Styrelsen har därvid anfört, att bolaget icke funne något skäl att för sin del motsätta sig den ifrågasatta försäljningen, enär obekvämligheten för Nissaströms aktiebolag att få förbindelse med sitt magasin å lastplatsen av sökanden måste hava medtagits i kalkylen.

Beträffande järnvägens exproprierade område låge frågan om dess förvärvande efter ersättande med annan godkänd linje från järnvägens sida helt vid sidan av den ifrågasatta försäljningen. Helt naturligt kunde emellertid en omläggning av järnvägslinjen icke komma till stånd utan att järnvägen och i samband därmed landsvägen, åtminstone delvis, omlades västerut, dels norr om Spenshults lastplats, dels söder därom. Omläggningen i söder komme även att kräva förflyttning av Johansfors station mera åt väster.

Vägstyrelsen inom Halmstads härads väghållningsdistrikt har vid behandling av ärendet vid sammanträde den 30 november 1925 uttalat, att vägstyrelsen icke hade något att erinra mot köpet, men ville vägstyrelsen påyrka att, därest en eventuell uppdämning skulle åstadkomma skada å allmän väg eller föranleda denna vägs flyttning, all därav uppkommen kostnad skulle gäldas av ägaren till ifrågavarande vattenrätt och olägenheter härav icke drabba vägdistriktet.

I över järnvägsbolagets och vägstyrelsens yttranden den 5 januari 1926 avgivna påminnelser har *Berger*, under erinran att det ankomme å vattendomstolen att meddela bestämmelser angående järnvägens och lands-

vägens omläggning, förklarat sig sakna anledning att närmare ingå på frågan.

Den 22 februari 1926 ingav *Berger* till domänstyrelsen en skrivelse, vari *Berger* förklarade sig villig att för här ifrågavarande vattenrätt, utmål, skog och uppdämningsrätt erlægga en köpeskilling av 108,000 kronor.

Enär det dåmera icke var möjligt att få försäljningsfrågan ordnad vid 1926 års riksdag, uppsköt *domänstyrelsen* tillsvidare sitt definitiva ställningstagande, varom *Berger* erhöll meddelande. Styrelsen anhöll därefter den 2 december 1926, bland annat med anledning av att en viss värdestegring å vattenkraft syntes hava inträtt, hos vattenfallsstyrelsen om förnyat yttrande i ärendet.

Vattenfallsstyrelsen avgav den 17 november 1928 det begärda yttrandet. Styrelsen erinrade däri till en början om vad styrelsen i sitt föregående utlåtande anfört angående de många omständigheter, som inverkade på värdet av här ifrågavarande vattenrätt, samt anförde vidare i huvudsak följande.

Vid förnyat bedömande av försäljningsvärdet för vattenrätten borde skälig hänsyn tagas till den uppgörelse, som år 1927 träffades mellan vattenfallsstyrelsen och Sydsvenska kraftaktiebolaget rörande vissa kronans vattenkrafttillgångar i Lagan. Vid dessa avtal hade uppnåtts försäljningsvärden av 215, 243 och 561 kronor för nio månaders hästkraft.

Dessa värden kunde emellertid icke direkt läggas till grund för bedömande av Spenshultsfallets värde. Först och främst vore vattenregleringsförhållandena mycket gynnsammare i Lagan än i Nissan. Vidare gällde det i Lagan vattenkraft, som helt eller nästan helt behärskades av kronan, medan kronan vid Spenshult vore minoritetsägare. Slutligen måste beaktas, att vattenkraften i Lagan upplåtits för utbyggande omedelbart eller i varje fall relativt snart samt att det mycket höga värdet av 561 kronor för ett vattenfall sammanhänge med, dels att detta inbegrepe även bebyggt utmål, ett ålfiske m. m. samt dammläge för reglering av Bolmen, dels att detta relativt lilla fall säkerligen ej skulle hava betingat lika högt pris, om det skulle hava försålts för sig, oberoende av övriga fall, varom avtal då samtidigt träffades.

I samband härmed meddelade vattenfallsstyrelsen, att styrelsen vid inköp av vattenfall och falldelar i Indals- och Ångermanälvarna under senare åren betalat pris, varierande mellan cirka 35 och 100 kronor för nio månaders turbinhästkraft.

Vattenfallsstyrelsen vore fortfarande av den meningen, att Spenshultsfallet kunde försälas till ett relativt lågt pris, på grund av rådande förhållanden, ganska dåliga regleringsmöjligheter samt ej minst rättigheten för majoritetsägaren att, till följd av gammal dammrätt, länge framgent utnyttja kronans vatten utan ersättning, nämligen så länge kronan ej själv utbyggde sin fallandel. Med hänsyn tagen även till ovan berörda värden å andra fall och på den tendens till ökad efterfrågan å vattenfall, som syntes hava under senaste åren inträtt, ansågo sig vattenfallsstyrelsen dock böra förorda, att priset å Spenshultsfallet, frånsett utmål, skog och dämningsrätt, höjdes till ungefär 75 kronor per nio månaders turbinhästkraft eller avrundat 130,000 kronor.

Sedan vattenfallsstyrelsens berörda utlåtande inkommit till domänstyrelsen, lät styrelsen genom vederbörande jägmästare verkställa komplettering av den tidigare utförda värderingen av utmåls- och uppdämningsområdena med hänsyn till efter sagda värdering företagen avverkning samt upplupen tillväxt och meddelade därefter Berger i skrivelse den 6 februari 1929, att styrelsen ansåge sig kunna tillstyrka försäljning av ifrågavarande vattenrätt och markområden till Berger mot en köpeskilling av 143,223 kronor, varav beräknades för vattenrätt 130,000 kronor och för markområdena med växande skog 13,223 kronor. Styrelsen anhöll samtidigt om meddelande, huruvida Berger vid eventuell försäljning vore villig betala sagda köpeskilling ävensom vidkännas alla med områdenas avskiljande och lagfart å fånet förenade kostnader.

Efter ytterligare skriftväxling mellan styrelsen och Berger förklarade sig denne i skrivelse den 28 februari 1929 villig att med styrelsen upprätta preliminärt köpeavtal rörande försäljning till Berger av ifrågavarande vattenrätt och markområden mot en köpeskilling av 143,223 kronor på vissa av styrelsen föreslagna villkor, vilka inneburo, att domänfonden icke drabbades av några som helst kostnader vare sig för områdenas avskiljande från kronoparken eller för därav eller av strömfallens utbyggande föranledda skadestånd för intrång i nyttjande- eller äganderätt till allmän eller enskild egendom, samt att anbudet skulle vara gällande under förutsättning att bindande köpeavtal komme till stånd före den 1 juli 1930.

Styrelsen anhöll med anledning härav i skrivelse den 14 mars 1929 hos länsstyrelsen, att länsstyrelsen villa förordna lantmätare att verkställa avmätning av det i samråd med ombud för Berger till försäljning föreslagna området ävensom verkställa för avstyckning av området erforderlig äganderättsutredning. Med skrivelse den 6 juni 1929 överlämnade länsstyrelsen sedermera kopia av handlingar och karta, upprättade vid av extra lantmätaren Bertil Frostenson verkställd uppmätning av ifrågavarande område, ävensom vederbörande överlantmätares den 31 maj 1929 däröver avgivna utlåtande. Av sistnämnda utlåtande framgick, bland annat, att det till försäljning ifrågasatta området, vilket omfattade avdelningarna 3, 4, 6, 9, 10—12, 19, 22, 25, 27, 30, 31—34 och 36 å nämnda karta med en areal av tillsammans 18.4850 hektar, kunde utan hinder av jorddelningslagens bestämmelser om respektive fastigheters beskaffenhet avskiljas från stamfastigheten till särskild fastighet.

Vid avgränsningen av försäljningsområdet har av såväl domänstyrelsen som Berger förutsatts, att frågan om förvärv av mark för omläggning av järnvägen och landsvägen skulle upptagas först i samband med omläggning av desamma.

Sedermera har Berger den 25 september 1929 hos domänstyrelsen hemställt, att ytterligare ett mindre område av kronoparken måtte få ingå i

försäljningen, och erbjöd sig Berger att för området betala en köpeskilling av 777 kronor.

Domänstyrelsen, som för sin del icke funnit något att erinra mot den föreslagna utökningen av försäljningsområdet, har verkställt värdering genom jägmästaren av det ytterligare område, som Berger önskade förvärva, och därvid funnit sig kunna för sin del godtaga den av Berger för området erbjudna köpeskillingen. Området omfattar avdelningarna 8, 23 och 24 enligt nämnda avmätningsskarta och innehåller en areal av tillsammans 1.3630 hektar.

Efter ytterligare underhandlingar mellan domänfiskalen och Berger har träffats ett den 11 och den 13 december 1929 undertecknat preliminärt avtal mellan domänstyrelsen och Berger av följande innehåll:

Köpekontrakt. Under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande har mellan kungl. domänstyrelsen, å ena, samt direktören Edw. Berger i Halmstad, å andra sidan, träffats följande avtal.

Till direktören Berger upplåter och försäljer Kungl. Maj:t och kronan ett till kronoegendomen 1 mantal Spenshult nr 1 (1¹) i Slättåkra socken och Halmstads härad av Hallands län hörande område om 19.8480 hektar, omfattande de å en av extra lantmätaren Bertil Frostenson år 1929 upprättad karta med 3, 4, 6, 8, 9, 10—12, 19, 22—25, 27, 30, 31—34 och 36 betecknade ägofigurerna, därvid de i beskrivningen till kartan såsom »del av landsväg» angivna ägofigurerna 6, 27 och 34 upplåtas allenast med den rätt kronan till dem äger, mot en köpeskilling av etthundrafyrtiofyrtusen (144,000) kronor och på följande villkor i övrigt:

1:o Köpet omfattar jämväl kronans andel i vattenfallet i Nissan vid Nissaström med därtill hörande vattenkraft, uppdrämnings- och utmålsområden ävensom all till kronoegendomen Spenshult 1¹ hörande rätt till strand, vatten, vattenfall, landgrund, flodbotten, holmar och fiske i Nissan, allt med den rätt kronan själv har. Vad som sålunda försäljes skall frånskiljas stamfastigheten medelst avstyckning, därvid all till stamfastigheten hörande rätt till vatten, vattenfall, landgrund, flodbotten, holmar och fiske i Nissan skall förklaras tillhöra det till Berger försälda området.

2:o Köpeskillingen skall kontant erläggas å tillträdesdagen.

3:o Området med vad därtill hör får av köparen tillträdas den 1 juli 1930 eller efter överenskommelse å tidigare dag, sedan beslut från statsmakternas sida rörande försäljningen föreligger och köpeskillingen guldits.

4:o Alla av egendomen på tiden efter tillträdesdagen belöpande räntor, onera, utskylder och övriga utgifter betalas av köparen, vilken från samma dag äger åtnjuta all avkastning av egendomen.

5:o Kostnaderna för områdets avskiljande från kronoegendomen Spenshult 1¹, lagfartskostnaderna samt alla övriga kostnader, som kunna åtfölja eller föranledas av köpet och lagfarten gäldas av köparen, som jämväl har att svara för de av områdets avskiljande och strömfallens utbyggande möjligen föranledda anspråk på skadestånd för intrång i nyttjande- eller äganderätt till allmän eller enskild egendom.

Säljaren förbinder sig att tillhandahålla för lagfart erforderliga åtkomsthandlingar.

6:o Säljaren förbehåller Spenshults sanatorium rätt att för all fram-

tid bibehålla å området befintliga ledningar eller andra anordningar för avlopp eller ledande av vatten.

Av detta kontrakt äro två lika lydande exemplar upprättade, av vilka säljaren erhållit ett och köparen ett.

Domänstyrelsen har för sin del hemställt om åtgärders vidtagande för genomförande av försäljningen på de i omförmälda avtal föreslagna villkor.

Även jag tillstyrker den ifrågasatta försäljningen och har intet att erinra mot de för försäljningen i det preliminära avtalet föreslagna villkoren.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna ovan intagna, den 11 och den 13 december 1929 mellan domänstyrelsen och direktören Edw. L:son Berger, Halmstad, upprättade köpekontrakt, varigenom Kungl. Maj:t och kronan till Berger upplåter och försäljer av kronoegendomen 1 mantal Spenshult nr 1 i Slättåkra socken av Hallands län ett område om 19.8480 hektar ävensom kronans andel i vattenfallet i Nissan vid Nissaström med därtill hörande vattenkraft, uppdrämnings- och utmålsområden jämte all till sagda kronoegendom hörande rätt till strand, vatten, vattenfall, landgrund, flodbotten, holmar och fiske i Nissan mot en köpeskilling av 144,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Vid protokollet:

Joh:s Thygesen.